

Deelnemersprofielen laaggeletterdheid NT1 en NT2

In Nederland onderscheiden we twee doelgroepen, NT1 en NT2.

1 Doelgroep NT1

NT1 staat voor Nederlands als eerste taal. Deze doelgroep is in Nederland naar de basisschool geweest en heeft hierdoor vaak een uitgebreide woordenschat. Een deel van deze groep komt echter niet mee in het dagelijks leven met lezen en schrijven. We meten dit met de F-niveaus van Meijerink. Wie onder 2F scoort is laaggeletterd.

Toch is niet elke laaggeletterde hetzelfde. Ook binnen deze groep zijn er grote verschillen in de ondersteuning die ze van jou als taalvrijwilliger nodig hebben. Om je hier wat meer gevoel voor te geven hebben we enkele profielen uitgewerkt; op leerbaarheid en op instelling.

1.1 Doelgroep NT1: Deelnemersprofielen op leerbaarheid

Profiel 1: de NT1-leerder	
Woordenschat	uitgebreid
Spoken	gemiddeld tot sterk
Luisteren	gemiddeld tot sterk
Lezen	tussen 1F en 2F
Schrijven	tussen instroomniveau en 2F

Deze leerder is in Nederland opgegroeid en is altijd omringd geweest met de Nederlandse taal. Met zijn uitgebreide woordenschat en goede geheugen weet hij je als vrijwilliger vaak op het verkeerde been te zetten. Heeft deze leerder je hulp wel echt nodig? Als we echter inzoomen op hun lees- en schrijfvaardigheid dan valt de kwaliteit van hun individuele vaardigheden toch nog tegen.

Bij de *snelle* leerders gaat het lezen redelijk. Het mist snelheid en men heeft moeite om de juiste leesvaardigheden in te zetten, maar het rijgen van woorden lukt aardig. Met name het schrijven is een probleem. Om deze leerder goed op weg te helpen, zal je vooral veel aandacht moeten besteden aan grammatica en spelling.

Bij de *gemiddelde* leerders is er naast schrijven ook extra aandacht nodig bij het lezen. Dat gaat vaak niet zo vlot. Daarnaast is het soms ook nog nodig om aandacht te besteden aan mondelinge vaardigheden. Dat ligt niet zozeer aan de woordenschat, maar fouten in spelling en grammatica komen ook tijdens het spreken voor. Ook is het soms zoeken naar de juiste toon.

Profiel 2: de NT1-leerder met ernstige lees- en schrijfproblemen

Woordenschat	uitgebreid
Spoken	gemiddeld tot sterk
Luisteren	gemiddeld tot sterk
Lezen	op instroomniveau
Schrijven	onder instroomniveau

Ook deze leerder heeft weinig moeite met zijn woordenschat en spreekvaardigheid. Zijn lees- en schrijfproblemen zijn echter aanzienlijk groter dan de leerder uit profiel 1. Veel van deze leerders hebben een verleden in het speciaal onderwijs en bij een deel is dyslexie vastgesteld of wordt het vermoed.

Deze groep leerders zal van de vrijwilliger veel geduld, tijd en inspanning vragen. Het is heel belangrijk om hier als vrijwilliger de lijn stevig uit te zetten en de doelen klein, concreet en haalbaar te houden. Deze groep is snel ontmoedigd en leert vaak langzaam.

Profiel 3: de NT1-leerder met leermoeilijkheden

Woordenschat	beperkt
Spoken	zwak
Luisteren	zwak
Lezen	verspreid, meer dan de helft onder instroomniveau
Schrijven	onder instroomniveau

Deze leerder heeft meestal weinig scholing gehad. Een deel van deze groep heeft de basisschool niet volledig gevolgd. Zij kennen dikwijls het alfabetisch principe niet of nauwelijks.

Ook hier is geduld heel belangrijk. Herhaling is hier het toverwoord. Het kan soms voor de vrijwilliger voelen alsof je niet echt vooruit komt. Maar na enige tijd blijken alle kleine stapjes tezamen toch een grote stap te kunnen vormen.

Hier moet niet alleen geïnvesteerd worden in lezen, schrijven en mondelinge vaardigheden maar ook in de zelfredzaamheid van de leerder.

1.2 Doelgroep NT1: Deelnemersprofielen op instelling

Naast leerbaarheid en capaciteit speelt ook de eigen instelling een grote rol in iemands ontwikkeling. Wat kan men bereiken? Wat wil men bereiken? En in hoeverre is dit een realistisch zelfbeeld? Niet voor niets staan Klasse! en Lost Lemon hier uitgebreid bij stil in de persona's die zij ontwikkeld hebben; de doelgerichte kans verbeteraar, de afwachter opvolger, de schuchtere zelfontplooiër, de sceptische uniekeling en de onschuldige kwajongen. Daarover lees je meer op ons trainersnet.

Op instelling hebben we de volgende vier profielen voor je uitgewerkt.

- ▶ Het is bij alle profielen belangrijk om je te realiseren dat de reden waarom iemand de taal *wil* leren en de manier waarop iemand de taal *kan* leren kunnen afwijken van jouw eigen beeld. Verplaats je dan ook altijd in de leerder en sluit zoveel mogelijk aan bij zijn/haar beweegredenen en ervaringswereld. Daarmee voorkom je goedbedoelde 'zend' lessen waarbij mensen langzaam maar zeker teleurgesteld afhaken.

Profiel A: De actieveling

Dit zijn leerders die zelf actief op zoek zijn gegaan naar aanbod om hun Nederlands te verbeteren. Zij hebben een duidelijk doel voor ogen en zijn actief, maar ook kritisch. Ze stellen zeker ook eisen aan de kwaliteit van jouw les. Soms is hun doel niet realistisch. Dan is het een grote uitdaging om hun motivatie vast te houden, terwijl je ze voorzichtig naar een meer haalbaar doel beweegt.

Deze leerders kunnen heel fijn zijn om de groep actief te houden, maar ze kunnen ook wel eens teveel op de voorgrond treden waardoor anderen geen kans krijgen. Om daar de juiste leiding aan te geven, kan een uitdaging zijn. Zeker als er óók leerders van profiel B en C in de groep zitten.

Het is daarom goed om ook even stil te staan bij de volgende vraag: Wat voor type profiel past eigenlijk het beste bij jouw eigen houding en handelen?

Profiel B: De voorzichtige

Dit zijn leerders die min of meer per ongeluk je les ontdekken. Ze komen eens kijken of komen met een vriend mee en willen eerst een beetje de kat uit de boom kijken. Ze kunnen in een groep soms wat onzichtbaar zijn en je moet ze actief vragen om te antwoorden. Ze zijn vaak plichtsgetrouw, maar je vraagt je soms toch af of ze buiten jouw les ook echt werken aan het verbeteren van hun Nederlands.

Een verschuiving van een blik op de groep naar een blik op het individu is hier als taalvrijwilliger soms nodig.

Profiel C: De wantrouwige

Een deel van de leerders heeft al meerdere keren slechte ervaringen opgedaan met hulpinstanties en onderwijsinstellingen. Dit heeft hen wat wantrouwend gemaakt. Ze hebben soms een wat negatief wereldbeeld en leggen fouten vaak buiten zichzelf.

Voor hen is het heel belangrijk dat ze zich gezien voelen. Dat vraagt van jou als vrijwilliger dat je je tomeloze enthousiasme niet laat dempen, maar deze leerder er actief en empathisch bij betreft. Zeker als hij in de weerstand schiet.

Profiel D: De gezellige

En dan is er de leerder die het vooral heel gezellig vindt om les te volgen. Het gaat hen niet zozeer om de inhoud, maar meer om de zaken eromheen. Het even uit huis zijn, het zien van anderen. En tussendoor pikken ze hier en daar toch het een en ander op.

Soms spelen er grote problemen in iemands zelfredzaamheid. Er zijn misschien schulden, gezondheidsproblemen of problemen in de relatiesfeer.

Het ligt geheel aan je eigen instelling als taalvrijwilliger of dit bij je past. Strakke lessen en een strenge instelling stuiten hier op weerstand. Geduld en een luisterend oor leveren bij deze leerder vaak meer op.

Het is belangrijk om een cijfer- en een letterprofiel met elkaar te combineren voor een zo'n volledig mogelijk beeld van de leerder.

2 Doelgroep NT2

NT2 staat voor Nederlands als tweede taal. Deze doelgroep heeft een andere moedertaal. Dat beperkt hen in de eerste plaats vooral in hun woordenschat. Dat betekent dan ook dat zij, in tegenstelling tot NT1-leerders, met **alle** vaardigheden moeten oefenen. We meten hun taalvaardigheid via het Europese referentiekader (ERK) wat loopt van A1 tot C2.

Ook binnen deze groep zijn er grote verschillen in de ondersteuning die ze van jou als taalvrijwilliger nodig hebben. Om je hier wat meer gevoel voor te geven, hebben we enkele profielen voor je uitgewerkt. De profielen zijn op twee manieren uitgewerkt; op leerbaarheid en op instelling. Ook cultuursensitiviteit kan bij deze doelgroep een rol spelen. We gaan daar aan het einde even kort op in.

2.1 Doelgroep NT2: Deelnemersprofielen op leerbaarheid

Profiel 1: de beginnende NT2-leerder	
Woordenschat	beperkt, onder de 2.000 woorden
Spoken	beperkt, A0-A1
Luisteren	beperkt, A0-A1
Lezen	beperkt, A0-A1
Schrijven	beperkt, A0-A1

Iemand die de taal vanaf het begin moet leren, start op A0. Binnen A0 zijn er twee groepen:

1. De groep die al een Latijns schrift kent vanuit een vreemde taal of de moedertaal en dus vrij makkelijk kan beginnen met het leren van de eerste woorden.
2. De groep die een heel ander schrift heeft geleerd, zoals het Arabisch of Tigrinya en geen Engels kan. Op deze laatste groep komen we later terug, in profiel 4.

Bij dit profiel ligt onze focus op de eerste groep; de groep met mensen die misschien nog weinig woordenschat hebben, maar wel het gereedschap om het snel te leren.

In deze groep zitten veel vluchtelingen en gezinsmigranten die kort in een AZC verbleven. Ook arbeidsmigranten uit EU-landen (of Turkije) die van hun inburgeringsplicht zijn ontheven en zijn teruggezakt in taalniveau, behoren tot deze groep. Deze arbeidsmigranten doen op de werkvloer vaak al wel wat van de taal op en zien we meer in profiel 2. Maar een enkeling begint toch nog in deze groep.

Het scholingsniveau in eigen land speelt hier een grote rol. Wie enkel basisonderwijs (of minder) heeft gehad, loopt vaak ook tegen het leren zelf aan. Naast het leren van de taal, moet men dan ook uitleg krijgen over hoe je eigenlijk iets leert.

Daarnaast zal er in het begin vooral veel woordenschat moeten worden aangeboden. Hoe ouder we worden, hoe moeilijker woorden beklijven. Dus veel geduld bij het aanbieden van woorden is gewenst. Daarbij is het fijn als de woorden op allerlei

verschillende manieren worden aangeboden. Het liefst door alle zintuigen erbij te gebruiken.

Bied niet te veel woorden aan per les. De focus zou op een handvol woorden per keer moeten liggen, omdat we het werkgeheugen van de leerder niet mogen overbelasten. Want dan blijft er niets hangen. *Wij* halen de belangrijkste kernwoorden uit een zin maar voor hen is elk woord dat je uitspreekt even belangrijk. Voor een woordenschat op A2 heeft men ongeveer 2.000 woorden nodig, daar werk je naartoe. Gerichte keuzes waar je wel of geen aandacht aan besteed zijn dan ook heel belangrijk. Welke woorden heeft men straks in de praktijk het meest nodig?

Het leren van een nieuwe taal kan heel eng zijn en spreekangst komt geregeld voor. In het begin is het dan ook vooral belangrijk om naast woordenschat en spreekvaardigheid te oefenen ook de motivatie voor het leren te versterken. Dat vraagt een niet te kritische houding bij het uitspreken van de eerste zinnen en veel ruimte om fouten te mogen maken. De focus mag daarbij nog niet te veel liggen op grammatica. Dat komt pas in de tweede fase.

De focus ligt hier vooral op:

- Leren leren
- Gerichte woordenschatuitbreiding
- Veelvuldig oefenen van mondelinge vaardigheden

Profiel 2: de gevorderde NT2-leerder	
Woordenschat	beperkt, onder de 2.000 woorden
Spreeken	beperkt, A1-A2
Luisteren	beperkt, A1-A2
Lezen	beperkt, A1-A2
Schrijven	beperkt, A1-A2

Deze leerder is al even onderweg. We zien dat deze groep leerders bestaat uit drie 'subgroepen': vluchtelingen, arbeidsmigranten en oudkomers. Dat levert grote verschillen in niveau en kennis op. Terwijl de vluchteling woorden misschien pas voor het eerst aangeboden krijgt, kunnen de andere twee groepen in de loop van de tijd al een vrij uitgebreide woordenschat hebben opgedaan. Dat maakt het lastig om iedereen in deze groep goed te bedienen en het vraagt dan ook veel differentiatie van de vrijwilliger.

Grammatica wordt hier langzaam belangrijker. Niet alleen voor de groep die het nog niet aangeboden heeft gekregen. Maar juist ook voor de groep die het zichzelf heeft aangeleerd. Zij overschatten geregeld hun eigen kunnen en kampen vaak met grammaticale problemen die zich nog moeilijk laten rechtzetten.

Waar we onszelf heel goed bewust van moeten zijn, is dat een leerder van een nieuwe taal de grotere structuren nog niet overziet. In zijn enthousiasme wil hij soms te snel gaan. Dat kan gebeuren in de klas maar ook als hij zelf aan de slag is gegaan.

Het is daarom in deze fase heel belangrijk om als taalvrijwilliger echt de leiding te nemen. Want hoe graag een leerder bijvoorbeeld al met de verleden tijd aan de slag wil, als de tegenwoordige tijd er nog niet goed in zit heeft dat weinig zin. Daarbij zie je dat als iemand een losse grammatica opdracht maakt, hij deze soms perfect uitvoert maar wanneer hij het ook moet toepassen in een brief, hij toch fouten maakt. Daarom is het heel belangrijk om grammatica altijd aan te bieden binnen de context van andere vaardigheden en niet als een los doel op zich. Zodat iemand er ook een kapstok voor heeft.

Vaak zien we dat persoonlijkheid ook een rol speelt in het aanleren van de verschillende vaardigheden. De wat voorzichtige leerder gaat wellicht heel goed met schrijven, maar durft nog niet te spreken. Terwijl de actieve en aanwezige leerder misschien in de groep het hoogste woord voert, maar met schrijven steeds fouten maakt. Het is voor de taalvrijwilliger dan ook heel belangrijk om hier, net als in de aangeboden woordenschat, echt te differentiëren en aan te sluiten bij dat wat de deelnemer nog het minste onder de knie heeft. Daardoor zul je met de een meer *spreken* oefenen in deze fase en met de ander wellicht meer *schrijven*.

De focus ligt hier vooral op:

- Veelvuldig blijven oefenen van mondelinge vaardigheden.
- Differentiëren; daar waar nodig extra oefenen met specifieke vaardigheden die aansluiten bij de knelpunten van de leerder.

Profiel 3: de vergevorderde NT2-leerder	
Woordenschat	gemiddeld, vanaf 2.000
Spreeken	beperkt, A2-B2
Luisteren	beperkt, A2-B2
Lezen	beperkt, A2-B2
Schrijven	beperkt, A2-B2

De vergevorderde leerder zal zelf steeds meer behoefte hebben aan lees- en schrijfopdrachten, maar we mogen daarin het spreken niet vergeten. Het is belangrijk dat we ervoor zorgen dat dit allemaal evenredig aan bod komt. De woordenschat wordt hier verder uitgediept en er kunnen meer nuances worden aangebracht. Wat is bijvoorbeeld het verschil tussen “Ik vind je leuk” of “Ik heb je lief”?

Ook binnen deze groep zie we een groep van leerders, vaak hoogopgeleid, soms expats, die uit zichzelf een indrukwekkende basis heeft gelegd door heel hard te studeren op de grammatica en woordenschat. Doordat zij de grotere structuren van onze taal echter nog niet altijd overzien, maken zij toch soms nog veel fouten. Zo voeren zij misschien de verleden tijd perfect uit, maar maken ze juist weer fouten bij simpele vraagzinnen.

De uitdaging bij deze specifieke groep is dan ook om de gaten in de grammatica op te sporen en het hen opnieuw en op de goede manier aan te bieden. Ook als ze zelf vinden dat ze het al onder de knie hebben.

Men zal hier ook steeds vaker in gesprek raken over culturele verschillen tussen het eigen land en Nederland. Als taalvrijwilliger ben je de verbinding tussen twee culturen en met het uitbreiden van de woordenschat zullen dit soort gesprekken ook steeds meer plaatsvinden. Het is goed om hier ook af en toe ruimte voor te maken omdat het leren van de taal niet enkel bestaat uit taalkundige structuren maar ook uit zijn omgangsvormen.

De focus ligt hier vooral op:

- Veelvuldig blijven oefenen van mondelinge vaardigheden
- Ruimte voor het bespreken van culturele verschillen
- Meer schrijf- en leesvaardigheid

Profiel 4: de analfabete NT2-leerder	
Woordenschat	minimaal
Spreken	zwak
Luisteren	zwak
Lezen	analfabeet tot A1
Schrijven	analfabeet tot A1

Eerder noemden we ze al even. De groep die ook in de eigen taal analfabeet is of een ander schrift kent dan de Latijnse letters. Zij moeten niet alleen leren welke letters wij gebruiken, maar ook hoe je ze aan elkaar rijgt tot een woord. En hoe je ze nu precies tekent.

Er is aandacht nodig voor de beste zithouding en een goede manier van de pen vasthouden, zonder dat onze aanpak kinderlijk overkomt. Doordat deze groep zulke specialiseerde hulp vraagt kan dit eigenlijk alleen door een goedopgeleide docent worden gegeven. Het buiten de les oefenen met een vrijwilliger heeft voor deze groep echter grote meerwaarde.

Deze groep vraagt heel veel geduld en herhaling. Het kan daarbij soms voelen alsof je niet echt vooruitkomt maar na enige tijd blijken kleine stapjes samen toch een grote stap te kunnen vormen. Hier moet dan ook niet alleen geïnvesteerd worden in lezen, schrijven en mondelinge vaardigheden maar zeker ook in de zelfredzaamheid van de leerder.

De focus ligt hier vooral op:

- Zelfredzaamheid van de leerder
- Oefenen van lees- (en schrijf)vaardigheid
- Oefenen van mondelinge vaardigheden

2.2 NT2: Deelnemersprofielen op instelling

We hebben bij de NT1-profielen al aangegeven dat niet alleen capaciteit en voorkennis een rol speelt in iemands taalontwikkeling, maar dat ook de instelling heel belangrijk is.

We bespraken toen 4 verschillende types. Deze types komen we ook bij de NT2-leerder tegen.

Profiel A: De actieveling

Profiel B: De voorzichtige

Profiel C: De wantrouwige

Profiel D: De gezellige

Het is belangrijk een cijfer- en een letterprofiel met elkaar te combineren voor een zo'n volledig mogelijk beeld van de leerder.

2.3 NT2: Cultuurverschil

Wat er bij anderstaligen nog extra bijkomt, is enige cultuursensitiviteit. Het land van herkomst en de daar heersende normen, waarden en ideeën over school zijn van grote invloed op het gedrag in de groep.

Welke rol heeft de vrouw bijvoorbeeld in haar cultuur? In hoeverre durft zij zich echt te laten zien als zij samen met haar man in de klas zit? En kun je als man overal vrij over praten met een vrouwelijke vrijwilliger? Kan dat ook als je vrouw erbij is? Daarom is het soms handiger om een echtpaar juist wel aan twee verschillende vrijwilligers te koppelen zodat ze beiden beter tot hun recht komen.

En hoe denkt men over meedoen in de les? Hoort de docent te zenden en de leerder te ontvangen of mag hij actief zijn mening uiten? En kun je op de vraag "Begrijp je het?" eerlijk antwoorden dat je er niets van snapt of zeg je daarmee eigenlijk dat de vrijwilliger slecht heeft lesgegeven? Niet in elke cultuur is vragen stellen gewoon of geaccepteerd.

Het kan goed zijn enige voorkennis over het land van herkomst te vergaren zodat je als vrijwilliger beter weet waarom een leerder op een bepaalde manier reageert.

Daarnaast is het belangrijk zelf goed na te denken over welke dingen je automatisch vanuit je eigen Nederlandse normen en waarden verwacht. Want hoe denken jij en jouw leerder(s) bijvoorbeeld over op tijd komen? Het is goed hier van tevoren heel duidelijk over te communiceren en uit te leggen waarom je iets belangrijk vindt. Zo weten jullie beiden wat je van de ander kunt verwachten en zal de samenwerking een stuk soepeler verlopen.